

Hệ thống toà án Việt Nam: Vì sao Luật Tổ chức TAND 2024 và sửa đổi 2025 được ví như cuộc đại phẫu tư pháp?

Hệ thống Tòa án nhân dân Việt Nam (TAND) đang trải qua một trong những giai đoạn cải cách lớn nhất kể từ khi thành lập, với những thay đổi sâu rộng được ví như một “**cuộc đại phẫu tư pháp**”. Ngày **24/6/2024**, Quốc hội đã chính thức thông qua **Luật Tổ chức Tòa án nhân dân số 34/2024/QH15**, thay thế toàn diện **Luật Tổ chức TAND năm 2014 (số 62/2014/QH13)**. Luật mới này, có hiệu lực từ **01/01/2025**, được gọi tắt là **Luật Tổ chức TAND năm 2024**, gồm **9 chương, 152 điều**, quy định cụ thể về **vị trí, chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn và tổ chức bộ máy của hệ thống TAND**.

Chưa dừng lại ở đó, ngay sau đó một năm, ngày 24/6/2025, Quốc hội tiếp tục thông qua Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Tổ chức TAND, có hiệu lực từ 01/7/2025. Động thái lập pháp liên tiếp này thể hiện quyết tâm chính trị mạnh mẽ trong việc đổi mới mô hình tổ chức và hoạt động của Tòa án, nhằm đáp ứng yêu cầu cấp thiết của công cuộc cải cách tư pháp theo tinh thần Nghị quyết số 27-NQ/TW về Chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2030.

Hai đạo luật liên tiếp không chỉ tác động đến cấu trúc bộ máy tòa án ở tất cả các cấp, mà còn **định hình lại thẩm quyền, cơ chế vận hành, tiêu chuẩn nhân sự, chế độ nhiệm kỳ của Thẩm phán** và nhiều vấn đề cốt lõi khác. Sự thay đổi từ mô hình bốn cấp Tòa án sang ba cấp, việc tổ chức lại Tòa án khu vực, thành lập các tòa chuyên trách, cùng với các cải cách trong quản lý nhân sự và [quy trình tố tụng](#)... đã và đang làm thay đổi căn bản diện mạo nền tư pháp Việt Nam.

KENFOX IP & Law Office cung cấp các phân tích chi tiết **những điểm mới nổi bật nhất của Luật Tổ chức TAND năm 2024 và Luật sửa đổi 2025**, giúp các doanh nghiệp, giới luật sư và cộng đồng thực thi pháp luật, có cái nhìn tổng quan và sâu sắc hơn về **hướng đi mới của hệ thống TAND Việt Nam trong giai đoạn tới**.

1. Về vị trí, chức năng và nhiệm vụ của TAND: Cụ thể hóa quyền tư pháp

Luật Tổ chức TAND 2024 đã làm rõ nội hàm của việc “**thực hiện quyền tư pháp**” của TAND. Theo đó, TAND thực hiện quyền tư pháp bao gồm quyền xét xử, quyết định về các tranh chấp, vi phạm pháp luật, về những vấn đề liên quan đến quyền con người, quyền, nghĩa vụ của cơ quan, tổ chức, cá nhân theo quy định của luật; bảo đảm áp dụng thống nhất pháp luật trong xét xử. Một số quy định, thay đổi nổi bật như sau:

- **Bổ sung nhiệm vụ giải thích áp dụng pháp luật trong xét xử:** Luật 2024 đã bổ sung rõ ràng nhiệm vụ và quyền hạn của TAND là “*giải thích áp dụng pháp luật trong xét xử, giải quyết vụ án, vụ việc*”. Việc giải thích này diễn ra trong quá trình xét xử và trong các bản án, quyết định, nhằm làm rõ việc áp dụng các quy định pháp luật trong từng hoàn cảnh, tình huống cụ thể để xét xử, giải quyết vụ án, vụ việc thuộc thẩm quyền. Điểm mới này được phân biệt rõ với thẩm quyền giải thích Hiến pháp, luật, pháp lệnh của Ủy ban Thường vụ Quốc hội (UBTVQH). Việc trao quyền rõ ràng cho các tòa án để “*giải thích và áp dụng luật*” đã chính thức hóa một thực tiễn trên thực tế và trao quyền cho ngành tư pháp chủ động **định hình án lệ**. Điều này mở đường cho một hệ thống án lệ mạnh mẽ hơn và đảm bảo tính nhất quán cao hơn trong việc áp dụng pháp luật, đưa hệ thống pháp luật của Việt Nam gần hơn với cách tiếp cận thông luật về giải thích tư pháp. Trước đây, mặc dù các tòa án ngầm giải thích luật trong quá trình xét xử, quyền hạn này không được pháp điển hóa rõ ràng, dẫn đến những mơ hồ tiềm ẩn về phạm vi và thẩm quyền của nó. Việc chính thức hóa quyền hạn này (Điều 3, Điều 31) trao quyền cho các thẩm phán đưa ra lý do rõ ràng cho việc áp dụng luật của họ, điều này rất cần thiết để phát triển các án lệ chất lượng cao. Điều này sẽ làm cho kết quả pháp lý dễ dự đoán và minh bạch hơn, thúc đẩy sự chắc chắn pháp lý lớn hơn và có khả năng giảm thiểu tranh chấp bằng cách cung cấp hướng dẫn rõ ràng hơn về cách luật sẽ được áp dụng trong các vụ án tương tự trong tương lai.
- **Bổ sung nhiệm vụ phát hiện và kiến nghị về tính hợp hiến, hợp pháp của văn bản quy phạm pháp luật:** Mặc dù chỉ giới hạn ở việc **kiến nghị**, đây là một hình thức sơ khai của **kiểm soát tư pháp**, trao quyền cho ngành tư pháp để xác định và chỉ ra những điểm không nhất quán hoặc vi hiến trong khuôn khổ pháp luật dựa trên việc áp dụng thực tiễn trong các vụ án. Cơ chế phản hồi này, nếu được thực hiện hiệu quả, có thể đóng góp đáng kể vào chất lượng lập pháp và ổn định pháp luật, thúc đẩy một sự tương tác năng động hơn giữa ngành tư pháp và các nhánh lập pháp/hành pháp.
- **Vai trò của Tòa án trong việc hỗ trợ thu thập chứng cứ:** Luật mới làm rõ rằng các đương sự có trách nhiệm chính trong việc thu thập, cung cấp và nộp tài liệu, chứng cứ. Tuy nhiên, Tòa án sẽ **hướng dẫn và hỗ trợ** đương sự thu thập tài liệu, chứng cứ mà họ không thể tự mình thu thập được. Tòa án cũng có quyền yêu cầu các cơ quan, tổ chức, cá nhân cung cấp tài liệu, chứng cứ theo quy định của pháp luật. Cách tiếp cận tinh tế này đối với việc thu thập bằng chứng cân bằng nguyên tắc tranh tụng

với thực tế thực tiễn của việc kiện tụng, ngăn chặn những bất công tiềm ẩn phát sinh từ việc tiếp cận bằng chứng quan trọng không đồng đều, đảm bảo giải quyết vụ án toàn diện và công bằng hơn.

- **Quy định về ghi âm, ghi hình tại phiên tòa:** Luật mới cho phép ghi âm toàn bộ diễn biến phiên tòa, phiên họp. Việc ghi hình chỉ được thực hiện trong thời gian khai mạc phiên tòa, phiên họp và tuyên án, tuyên bố quyết định, nhằm đảm bảo sự trang nghiêm của phiên tòa. Quy định này tăng cường tính minh bạch và trách nhiệm giải trình trong các thủ tục tố tụng tại tòa án trong khi vẫn giữ được sự trang nghiêm của quá trình tư pháp. Việc ghi âm đầy đủ cung cấp một bản ghi hoàn chỉnh và có thể kiểm chứng về các thủ tục tố tụng, điều này có thể rất quan trọng cho việc kháng cáo và giám sát.
- **Bỏ quyền khởi tố vụ án hình sự của Tòa án:** Luật 2024 đã bãi bỏ quyền khởi tố vụ án hình sự của Hội đồng xét xử. Thay vào đó, nếu phát hiện có dấu hiệu bỏ lọt tội phạm, Tòa án sẽ yêu cầu Viện kiểm sát khởi tố vụ án. Đây là một cải cách cơ bản nhằm phân định rõ ràng vai trò của ngành tư pháp và cơ quan công tố, củng cố nguyên tắc tranh tụng. Bằng cách loại bỏ quyền khởi tố vụ án [hình sự](#) của Tòa án, Luật đảm bảo rằng Tòa án hoạt động thuần túy với tư cách là một trọng tài công bằng, nâng cao tính khách quan và ngăn chặn bất kỳ nhận thức nào về sự thiên vị có thể phát sinh từ việc đồng thời điều tra và xét xử.

2. ĐỔI MỚI CƠ CẤU TỔ CHỨC Tòa án nhân dân

2.1. Cải tổ hệ thống Tòa án: Bỏ cấp Tòa án trung gian, thay bằng mô hình 3 cấp

Luật sửa đổi 2025 cơ cấu lại hệ thống TAND theo hướng tinh gọn 3 cấp thay vì 4 cấp như quy định năm 2014 và 2024. Cụ thể:

- **Bãi bỏ TAND cấp trung gian (TAND cấp cao):** Ba TAND cấp cao (*tại Hà Nội, Đà Nẵng, TP.HCM*) được chấm dứt hoạt động. Điều này có nghĩa là không còn cấp tòa án thứ tư nằm giữa TAND cấp tỉnh và TAND tối cao như mô hình 2014 nữa. Việc bỏ cấp trung gian nhằm tinh giản đầu mối, đưa hoạt động xét xử phúc thẩm và giám đốc thẩm về gần địa phương hơn, tránh chồng chéo. Đại biểu Quốc hội đã thống nhất rằng mô hình cũ phát sinh TAND cấp cao đôi khi xa dân, tạo thêm tầng nấc xét xử.
- **Không tổ chức TAND cấp huyện, thay bằng TAND khu vực:** Toàn bộ các TAND cấp huyện (*quận, huyện, thị xã, thành phố thuộc tỉnh*) hiện nay sẽ **được tổ chức lại thành các TAND khu vực**. TAND khu vực là cấp tòa án mới, mỗi tòa khu vực có thẩm quyền trên địa bàn gồm **nhiều đơn vị hành chính cấp huyện** gộp lại (thay vì trước đây mỗi huyện có một tòa riêng). Như vậy, **số lượng tòa án cấp sơ thẩm sẽ giảm đi** (*gộp nhiều huyện thành một khu vực*), giúp tập trung nguồn lực thẩm phán, giảm bớt đầu mối nhỏ lẻ.
- **Hệ thống Tòa án theo thẩm quyền xét xử gồm 3 cấp:** Sau cải tổ, hệ thống Tòa án nhân dân sẽ gồm: **(1) Tòa án nhân dân tối cao; (2) Tòa án nhân dân cấp tỉnh (tỉnh, thành phố trực thuộc TW); (3) Tòa án nhân dân khu vực**. Bên cạnh đó vẫn có **hệ thống Tòa án quân sự** (Tòa án quân sự trung ương, quân khu, khu vực) như trước. Ngoài ra, Luật 2025 bổ sung một loại tòa án đặc biệt là **Tòa án chuyên biệt tại Trung tâm tài chính quốc tế** để giải quyết tranh chấp trong các trung tâm tài chính quốc tế (ví dụ trong đặc khu kinh tế tài chính). Tòa án này được coi là **một loại Tòa án chuyên biệt** trong hệ thống

Như vậy, **so với Luật 2024**, thay đổi lớn nhất năm 2025 là **giảm một cấp Tòa án** (bỏ cấp cao) và **nhập cấp huyện thành khu vực**. Mô hình 3 cấp Tòa án (Tối cao - Tỉnh - Khu vực) này thực chất **tương tự mô hình trước 2014** (Tối cao - Tỉnh - Huyện) nhưng với cải tiến: cấp sơ thẩm là khu vực (thay huyện) để khắc phục nhược điểm tòa huyện quá nhỏ, và có thể tổ chức tòa chuyên trách bên trong. Việc này được kỳ vọng **giảm bớt tầng nấc xét xử, tăng tính tập trung nguồn lực** và khắc phục hạn chế của mô hình cũ.

2.2. Phân định lại thẩm quyền xét xử giữa các cấp Tòa án

Do thay đổi mô hình tổ chức, Luật sửa đổi 2025 đồng thời **điều chỉnh nhiệm vụ, quyền hạn giữa các cấp Tòa án**:

- **TAND cấp tỉnh** sẽ gánh vác nhiều nhiệm vụ hơn so với trước, do không còn Tòa án cấp cao. TAND cấp tỉnh được **bổ sung nhiệm vụ xét xử phúc thẩm** các vụ án mà trước đây thuộc thẩm quyền của TAND cấp cao. Cụ thể, **Tòa án tỉnh sẽ xử phúc thẩm đối với bản án, quyết định của Tòa án khu vực** khi có kháng cáo, kháng nghị. Trước đây, kháng cáo bản án huyện được đưa lên tòa tỉnh xử phúc thẩm (theo BLTTHS, BLDS...) - cơ chế này vốn vẫn duy trì song song với cấp cao. Nay, do cấp

cao bỏ, **toàn bộ án sơ thẩm cấp khu vực sẽ do tỉnh xử phúc thẩm** (giống mô hình truyền thống). Điều này **đưa việc xét xử phúc thẩm về gần địa phương hơn** (thay vì phải lên TAND cấp cao đặt tại 3 thành phố lớn).

- **Thẩm quyền giám đốc thẩm, tái thẩm** cũng được điều chỉnh: **TAND cấp tỉnh được trao quyền giám đốc thẩm, tái thẩm đối với bản án, quyết định đã có hiệu lực pháp luật của TAND khu vực** thuộc phạm vi quản lý, khi có kháng nghị của người có thẩm quyền. Trước đây, các bản án huyện muốn giám đốc thẩm phải lên TAND cấp cao hoặc TANDTC. Nay tỉnh cũng có thẩm quyền này, giúp giảm tải cho Tòa án tối cao. TAND tối cao sẽ tập trung giám đốc thẩm các vụ án cấp tỉnh hoặc vụ án lớn. Sự phân cấp này tương tự giai đoạn trước 2014 (khi tòa tỉnh có Ủy ban thẩm phán tỉnh xem xét giám đốc thẩm án huyện). Việc khôi phục này nhằm **giải quyết nhanh chóng, kịp thời hơn các sai sót của cấp sơ thẩm** ngay tại địa phương, thay vì đợi cấp trung ương.
- **Tòa án nhân dân khu vực** đảm nhiệm vai trò của tòa sơ thẩm địa phương thay cho tòa huyện trước đây. TAND khu vực sẽ xét xử sơ thẩm **hầu hết các loại vụ án** (hình sự, dân sự, hành chính...) phát sinh trên địa bàn khu vực (gồm nhiều huyện). Thẩm quyền cụ thể tương ứng thẩm quyền của tòa huyện trước đây, trừ những vụ do luật giao tòa tỉnh xử sơ thẩm (như đại án hình sự). Có thể hiểu, **không có sự thay đổi lớn về loại việc thụ lý ở cấp sơ thẩm**, chỉ thay đổi đơn vị quản lý (từ huyện đơn lẻ sang khu vực gộp chung). Điều này được kỳ vọng giúp **mỗi Tòa án khu vực đủ quy mô** để có các tòa/bộ phận chuyên môn (hình sự, dân sự, hành chính...) như một tòa tỉnh thu nhỏ, khắc phục tình trạng một số tòa huyện quá ít thẩm phán, không đủ người thành lập tòa chuyên trách.

Nhìn chung, **việc phân định lại thẩm quyền** đảm bảo mỗi cấp tòa thực hiện **đúng chức năng của 3 cấp xét xử**: sơ thẩm (khu vực), phúc thẩm (tỉnh), và giám đốc thẩm cuối cùng (tối cao). Đồng thời, tòa tỉnh đóng vai trò “chốt chặn” cả phúc thẩm lẫn giám đốc thẩm án địa phương, nên luật cũng yêu cầu phải **bổ sung số lượng Thẩm phán cho tòa cấp tỉnh** tương xứng nhiệm vụ.

3.3. Các Tòa chuyên trách về Phá sản, Sở hữu trí tuệ tại Tòa án khu vực

Trước khi sửa đổi vào năm 2025, Luật 2024 đã chính thức quy định về việc thành lập các **Tòa án nhân dân sơ thẩm chuyên biệt** bao gồm: (i) Tòa án nhân dân sơ thẩm chuyên biệt Hành chính, (ii) **Tòa án nhân dân sơ thẩm chuyên biệt Sở hữu trí tuệ**, và (iii) Tòa án nhân dân chuyên biệt Phá sản. Mô hình này hướng đến việc xây dựng các tòa án độc lập, chuyên sâu theo lĩnh vực, nhằm nâng cao chất lượng xét xử và chuyên môn hóa. Các tòa án này được thiết kế để hoạt động như những **đơn vị độc lập** trong cơ cấu tổ chức của TAND.

Tuy nhiên, Luật sửa đổi 2025 đã **bãi bỏ mô hình Tòa án sơ thẩm chuyên biệt** như quy định tại Luật 2024, thay vào đó là **thành lập các Tòa chuyên trách về hành chính, sở hữu trí tuệ và phá sản bên trong Tòa án nhân dân khu vực**.

Cụ thể:

- Các **Tòa chuyên trách** này không phải là một “cấp Tòa án” độc lập, cũng không phải là một đơn vị hành chính riêng biệt trong hệ thống tòa án.
- Thay vào đó, **chúng là các bộ phận chuyên môn (chẳng hạn: các tòa/phòng chuyên môn)** trực thuộc **Tòa án nhân dân khu vực** ở một số địa bàn trọng điểm (ví dụ Hà Nội, TP.HCM).
- **Thẩm quyền theo lãnh thổ và phạm vi xét xử** của từng Tòa chuyên trách sẽ được **Ủy ban Thường vụ Quốc hội quy định** trên cơ sở đề xuất của Chánh án TAND tối cao.

Cụ thể, bố trí **3 Tòa Phá sản** tại 3 TAND khu vực ở Hà Nội, Đà Nẵng, TP. Hồ Chí Minh; và **2 Tòa Sở hữu trí tuệ** tại 2 TAND khu vực ở Hà Nội và TP. Hồ Chí Minh. Những Tòa chuyên trách phụ trách xét xử sơ thẩm các vụ phá sản, SHTT trên phạm vi liên tỉnh hoặc toàn quốc theo sự phân công của UBTVQH.

Thẩm quyền theo lãnh thổ của các Tòa chuyên trách Phá sản, SHTT sẽ do UBTVQH hội quy định. Trong lĩnh vực SHTT, **Tòa SHTT số 1**, trực thuộc **TAND khu vực 1 – TP.HCM**, có thẩm quyền theo lãnh thổ đối với **14 tỉnh, thành phố từ Đà Nẵng trở vào Nam**. **Tòa SHTT số 2**, trực thuộc **TAND khu vực 2 – Hà Nội**, có thẩm quyền theo lãnh thổ đối với **20 tỉnh, thành phố từ Quảng Trị trở ra Bắc**.

Điều này có nghĩa rằng, thay vì thiết lập các Tòa sơ thẩm chuyên biệt độc lập như mô hình năm 2024, hệ thống Tòa án sẽ **“nhúng” các tòa chuyên sâu này vào trong bộ máy Tòa án khu vực**, với phạm vi thụ lý mở rộng liên tỉnh hoặc toàn quốc, tùy lĩnh vực.

Việc thay đổi này phản ánh **sự điều chỉnh về chính sách tổ chức bộ máy tư pháp** nhằm:

- **Tránh phát sinh thêm đầu mối tổ chức**, hạn chế việc tăng thêm cấp quản lý hành chính trong hệ thống Tòa án.
- **Tập trung nguồn lực thẩm phán và cơ sở vật chất**, tránh tình trạng phân tán thẩm phán khi số lượng vụ việc chuyên biệt chưa đủ lớn tại nhiều địa phương.
- **Tối ưu hóa mô hình Tòa án 3 cấp**, phù hợp với quyết sách lớn là **xóa bỏ cấp Tòa án nhân dân cấp cao và nhập các tòa huyện thành tòa khu vực**.
- **Giảm gánh nặng ngân sách** cho Nhà nước khi không phải xây dựng thêm nhiều trụ sở, bộ máy hành chính cho các Tòa chuyên biệt mới.

Sự điều chỉnh từ mô hình **Tòa án sơ thẩm chuyên biệt** sang **Tòa chuyên trách trong Tòa án khu vực** cho thấy **sự linh hoạt trong việc hoạch định chính sách tổ chức bộ máy Tòa án**, phù hợp với yêu cầu thực tiễn quản lý, điều kiện nguồn lực và định hướng tổng thể của cải cách tư pháp giai đoạn mới. Mặc dù thay đổi mô hình tổ chức, **mục tiêu nâng cao chuyên môn hóa trong xét xử các lĩnh vực hành chính, sở hữu trí tuệ và phá sản vẫn được giữ nguyên**, thông qua việc tổ chức các bộ phận chuyên trách trong Tòa án khu vực.

Lời kết

Luật sửa đổi, bổ sung năm 2025 đối với Luật Tổ chức Tòa án đã **hiện thực hóa tiếp một bước cải cách tư pháp: tinh gọn bộ máy, gần dân hơn nhưng vẫn chuyên sâu**. Những thay đổi về mô hình 3 cấp tòa án, tòa án khu vực, tòa chuyên trách, cùng chính sách nhân sự cấp cao thể hiện quyết tâm xây dựng nền tư pháp **đơn giản, hiệu quả và trong sạch**. Đây là bước đi kế tiếp sau Luật 2024 để hoàn thiện tổ chức Tòa án nhân dân, đáp ứng yêu cầu xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN giai đoạn mới. Các luật này khi triển khai sẽ góp phần **nâng cao chất lượng xét xử, củng cố niềm tin của người dân vào công lý** và khẳng định Tòa án thực sự là **chỗ dựa của Nhân dân trong bảo vệ quyền lợi hợp pháp**.

By Nguyễn Vũ Quân | Partner, IP Attorney

Đỗ Thị Phấn | Special Counsel

Hoàng Thị Tuyết Hồng | Senior Trademark Attorney

Contact

KENFOX IP & Law Office

Building No. 6, Lane 12/93, Chinh Kinh Street, Nhan Chinh Ward, Thanh Xuan District, Hanoi, Vietnam

Tel: +84 24 3724 5656

Email: info@kenfoxlaw.com / kenfox@kenfoxlaw.com